

Motion till riksdagen 2011/12:U265

av **Annelie Enochson (KD)**

Vitryssland

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en aktiv svensk politik för Vitryssland med inriktning på stöd för demokrati och mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de fängslade oppositionspolitikerna i Vitryssland.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de försvunna politikerna i Vitryssland.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bristen på förenings- och mötesfrihet i Vitryssland.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett aktivt svenskt agerande för ett avskaffande av paragraf 193 i Vitryssland.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett aktivt svenskt agerande inom ramen för det östliga partnerskapet för att upprätthålla kravet på en demokratisering av Vitryssland.

Motivering

Vitryssland är troligen det enda land i Europa där den demokratiska utvecklingen de senaste sexton åren gått åt fel håll. Demokratien urholkas, tidningar stängs, oppositionspolitikerna fängslas, journalister döms till straffarbete och valresultat ogiltigförklaras gång på gång av de internationella valobservatörerna. Oberoende organisationer och politiska partier får inte registreringsstillstånd och deras medlemmar riskerar fängelsestraff.

Förra årets presidentval innebar en eskalerad aggressivitet från regimen. Många hade samlats på torget i Minsk under valnatten för att visa sitt stöd för

Fel! Okänt namn på

ett regimskifte. Regimen agerade mycket aggressivt och våldsamheter uppstod. Många misshandlades och mer än 700 demonstranter, oppositionspolitiker och alla presidentkandidater arresterades under brutala former. Många fick kortare straff efter summariska rättegångar men ett femtiotal är fortfarande fängslade. Bland de som fängslades i samband med presidentvalet märks presidentkandidaterna Vladimir Neklyaev, Andrei Sannikov, Vital Rymasheuski, Mikalai Statkevich, Grigory Kostusev och Dmitri Uss som alla misshandlades i samband med arresteringarna. Under hösten 2011 har EU under det polska ordförandeskapet ökat sitt engagemang och krav på den vitryska regimen att släppa de politiska fångarna. Detta har resulterat i att bland annat Sannikov, Statkevich och Uss återfått sin frihet. Trots denna positiva utveckling återstår fortfarande flera personer som sitter fängslade för sina politiska åsikter, och regimen frisläppande av ovannämnda personer kan ses som en symbolisk handling i syfte att blidka EU och USA att upphäva sanktionerna mot landet.

Frisläppandet kontrasterar också gripandet av Vitrysslands främsta människorättsförsvarare Ales Bjaljatski, ordföranden för den vitryska människorättsorganisationen Vjasna. Bjaljatski åtalades formellt för skattebrott, en åtalspunkt som riskerar leda till sju års fängelse. Genom organisationen Vjasna har Bjaljatski spelat en central roll för att hjälpa människorättsförsvarare, oppositionella och deras familjer som drabbas av regimen förtryck.

EU:s Vitrysslandspolitik har försöksvis varit tillmötesgående gentemot Lukasjenkos regim. Upphävande av visumrestriktioner för högt uppsatta statstjänstemän inför presidentvalet samt en blidare ton i den allmänna dialogen har emellertid väckt kritik hos många inom EU men också bland oppositionella i Vitryssland. De förändringar och eftergifter som regimen gjort har i de flesta fall endast varit kosmetiska eller kortlivade. Utvecklingen efter valet och arresteringen av Ales Bjaljatski under förevändningen om skattebrott visar också vikten av att påtryckningarna från EU och omvärlden inte stagnerar så länge det saknas verkliga demokratiska reformer.

De ekonomiska sanktioner som EU enades om, och upprättade gentemot regimen efter våldsamheterna och arresteringarna under valrörelsen, innehåller krav om frisläppande av samtliga politiska fångar, reform av vallagstiftningen och kräver bättre respekt för yttrande- press- och föreningsfriheten. Kraven är dock vagt uttryckta och ger utrymme för att ytterligare tillmötesgå regimen med lättnader och ekonomiska krediter på ett sätt som tidigare varit verkningslöst mot Lukasjenkos övergrepp. Ett aktivt svenskt agerande inom ramen för det östra partnerskapet måste bidra till att upprätthålla kraven på demokratisering av Vitryssland med frisläppande av samtliga politiska fångar. Sverige bör också fortsatt inom ramen för OSSE sända valobservatörer i samband med val.

ILO har pekat ut Vitryssland som ett av fyra länder i världen där det sker flest kränkningar av mänskliga rättigheter. Yttrandefriheten är låg och oberoende journalister hindras från att verka och riskerar repressalier från regimen. Rapporter om fångslanden och förföljelser kommer dagligen eller ”så länge det finns journalister så kommer det att finnas fångelseceller”, som en vitrysk författare uttryckt det. Situationen är också mycket prekär för de existerande

oppositionspartierna och deras medlemmar. Den politiska oppositionen förtrycks, hotas och tystas samtidigt som regimen propagandas växer. I närtid har förbud införts mot att samlas, även under tystnad, då det uppfattas som fientliga protester mot regimen.

Såväl uttalat oppositionella som icke politiska men oberoende organisationer har svårt att verka i Vitryssland då paragraf 193 i Vitrysslands brottsbalk kriminaliserar all verksamhet i en icke registrerad organisation. De flesta organisationer och politiska oppositionspartier har vägrats registrering och tvingas därför verka illegalt. Brottet är belagt med upp till två års fängelse. Hittills har ett tiotal personer dömts enligt paragraf 193. Men paragrafen fungerar också avskräckande och många icke registrerade organisationer blir därför av med sina aktiva medlemmar samtidigt som de har svårt att värva nya. Samtidigt fortsätter tusentals vitryssar att arbeta i icke registrerade organisationer trots hot om fängelse eller böter.

Genom att systematiskt och på politiska grunder avslå registreringsansökningar och via paragraf 193 utsätta samhällsengagerade medborgare för hot om fängelsestraff inskränker de vitryska myndigheterna föreningsfriheten, och bryter därmed mot FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Alla lagar som kan begränsa aktiviteten, fängsla eller skrämja bort oppositionella, till exempel lagarna mot mötes- och föreningsfrihet, kommer med största sannolikhet att användas i allt större utsträckning inför parlamentsvalen nästa höst.

Sverige bör verka aktivt för att få den vitryska regimen att respektera föreningsfriheten, bland annat genom ett avskaffande av paragraf 193.

Det är dock inte bara paragraf 193 som inskränker några av de mest fundamentala rättigheterna. Under våren tillkom nya lagtexter som numera också förbjuder alla former av protestmöten, även sådana som hålls i tystnad. Inspirerade av den arabiska våren och med presidentvalet i färskt minne, hade vanliga vitryssar börjat visa sitt missnöje mot regimen genom att samlas och klappa händerna eller bara stå på bestämda platser i tystnad. Detta blev dock för provocerande för regimen som på nytt tillgrepp våldsamheter, och numera inskränks även mötesfriheten av nya lagtexter i Vitryssland.

Inte heller gamla brott får falla i glömska. Under 1999–2000 försvann fyra kända vitryska oppositionella spårlöst och ingen vet var de finns eller vart de tagit vägen. De försvunna är förre inrikesministern Jury Zacharanka, förre talmannen Viktor Hantjar, affärsmannen Anatol Krasouski och journalisten Zmitser Zavadski. Det är viktigt att de vitryska myndigheterna slutför undersökningarna av försvinnandena, om inte en internationell undersökning av dessa brott kommer till stånd. Politiskt engagemang eller medlemskap i fristående organisationer är alltså idag fortfarande förenat med många problem och risker i Vitryssland och trots löften om ett öppnare och mer demokratiskt klimat har regimen endast erbjudit omvärlden tomma löften.

Vitryssland får inte bli en bortglömd diktatur. Hos vitryssar, kanske starkast bland de yngre, finns en längtan efter de mänskliga fri- och rättigheter som många människor tar för givna. Sveriges uppgift är att hjälpa dessa människor att en gång få uppleva dessa rättigheter. För det krävs en aktiv svensk Vitryss-

Fel! Okänt namn på

lands politik där det svenska arbetet särskilt inriktas på att stödja demokrati och mänskliga rättigheter.

Stockholm den 4 oktober 2011

Annelie Enochson (KD)